

**FILMENS ROLL I
UTBILDNINGEN: FALLET
INTERKULTURELLA
SAMHÄLLEN**

**THE ROLE OF FILM IN
EDUCATION: THE CASE OF
INTERCULTURAL COMMUNITIES**

Medier, estetisk och berättande
Grundnivå 30 högskolepoäng
Vårtermin 2015

Rebecca Jedebäck

Handledare: Torbjörn Svensson
Examinator: Christo Burman

Sammanfattning

Kulturen har sedan urminnestider funnits i olika former, beroende på hur människor har levt och förflyttat sig över jorden. Idag när vi lever närmare varandra än någonsin kan den ge upphov till problem, kulturerna emellan. När olika kulturer ska samsas på en och samma plats behövs det verktyg för att samhället ska bli en homogen och trygg plats. Mångkulturella samhällen existerar överallt i världen, där olika kulturer lever sida vid sida, detta examensarbete kommer ta upp förhållande interkulturalism, där kulturerna lever inte bara sida vid sida utan i en relation med andra kulturer som bygger på respekt för mångfald, ömsesidigt utbyte och synergi, och dokumentärfilm i form av två undervisningsfilmer.

Två undervisningsfilmer har skapats med hjälp av två olika berättarsätt, med interkulturalism som grund.

Efter en enkätundersökning gjord med respondenter på Komvux vuxenutbildning SFI, svenska för invandrare, gjordes en jämförande studie som byggde på en jämförelse mellan dessa två filmer. Jag kunde därefter konstatera att interkulturalismens budskap bäst går fram till mottagaren genom en undervisningsfilm gjord på Bill Nichols "The Expository mode" som grund.

Nyckelord: Interkulturalism, undervisningsfilm, modes, homosexualitet, interkulturell pedagogik

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	2
2	Bakgrund: Kulturens behov av att bli sedd.....	3
2.1	Interkulturalitet i Sverige.....	5
2.1.2	Undervisningsfilm.....	7
3	Problemformulering.....	10
3.1	Metodbeskrivning.....	12
3.1.2	Enkätundersökning.....	13
3.1.3	Respondenterna.....	14
4	Genomförandeprocess.....	16
4.1	Produkt.....	16
4.2	Teknikval.....	17
5	Undersökning.....	19
5.1	Metod.....	19
5.2	Utfall.....	20
6	Analys och slutdiskussion.....	28
6.1	Resultatsammanfattning.....	28
6.2	Diskussion.....	29
7	Framtida arbete.....	31

1 Introduktion

Under historien har kulturen alltid haft ett behov av att bli sedd, bli sedd för att kunna spridas och leva vidare. För att växa sig större behövs ett forum för detta, i detta fall kommer dokumentärfilm att vara verktyget.

En specifik kultur som har uppstått genom evolution av begreppet kultur genom en kulturchock är "interkulturalitet". En relation mellan kulturer som bygger på respekt för mångfald, ömsesidigt utbyte och synergi (Enquist, Lind, 2010).

Arbetets problemformulering kretsar kring hur väl meddelandet om interkulturalitet går fram till mottagaren, efter att ha tagit del av två undervisningsfilmer om interkulturalism.

Projektet består av två moment. Det första att skapa en "undervisningsfilm" som tar upp begreppet "interkulturalitet". Två kortdokumentärer har skapats utifrån två av Bill Nichols sex "modes" som grund.

De två undervisningsfilmer som skulle skapas för att öka förståelsen för det interkulturella arbetet som görs i den svenska skolan fick sedermera ändras, vilket finns beskrivet senare i arbetet.

Det andra momentet består utav en enkätundersökning där elever från SFI's avancerade kurs har fått se dessa två kortfilmer och sedan besvarat en enkät.

Resultatet från studien analyseras sedan genom att relevanta frågor ställs utifrån de två filmernas olikheter.

2 Bakgrund: Kulturens behov av att bli sedd

Enligt Magnus Enquist och Johan Lind menar i artikeln *Världshistoria och kulturell evolution* att människor är kreativa och kan effektivt lära sig av varandra, att alla människor har dessa genetiskt baserade kulturella förmågor vilket har lett till att vi kan lära oss att läsa och skriva och att tala ett eller flera språk. Dessa egenskaper är unika för vår art och är nödvändiga för kulturen, men man kan inte säga att kulturen enbart uppstått på grund av detta. Man menar i artikeln att kulturen har uppstått som ett resultat av en kulturell evolution.

Kulturen har som precis som vilket område som helst genomgått en evolution, Enquist och Lind väljer att kalla det den "kulturella evolutionen".

Jag menar att lika länge som människan har funnits på denna jord, lika länge måste den kulturella evolutionen ha pågått, vi människor har en förmåga att hitta nya vägar för att utvecklas och vi strävar alltid framåt för att nå nya mål. I och med detta utvecklas kulturen med oss, vårt språk utvecklas, vi har uppfunnit nya redskap för att hela tiden ta oss fram i utvecklingen och vi samarbetar för att lättare komma fram till en lösning på ett problem. Det kan låta som en enkel resa, den kulturella evolutionens resa genom historien, men för att komma hit var vi är idag har de krävts många människors liv. Jag tänker att människor skapar kulturer, den starkaste parten vinner och om det har funnits fler än en kultur måste dessa ha stridit emot varandra för att vinna störts mark. Det är här som den interkulturella kulturen spelar en sådan viktig roll. Som jag har beskrivit i inledningen uppstår interkulturalismen då olika kulturer slås samman i en "kulturchock" eller en "kulturkrock", men istället för att krocka lever de olika kulturerna i synergi, inte sida vid sida som i ett mångkulturellt samhälle utan tillsammans. I ett interkulturellt samhälle kan man leva och lära av varandra istället för att bara acceptera den andres existens och leva skilda från varandra men dela samma samhälle.

Vad kan påverkas av kulturell evolution? I samma artikel beskrivs hur materiell kultur, så som teknik, men även sociala institutioner och vår bild av världen kan påverkas. Även personligheter och mentala förmågor kan påverkas av kulturell evolution, dessa betraktas som starkt genetiskt bestämda.

Flera observationer antyder att det finns en viss förutsägbarhet i människans kulturella utveckling. Ett starkt tecken på denna förutsägbarhet är att många

kulturella fenomen verkar ha uppstått oberoende av varandra, till exempel jordbruk och skrivkonst.

Några faktorer i den kulturella utvecklingen anses vara när väl människans kulturella förmågor har uppstått är en kulturell utveckling ofrånkomlig, att olika kulturella gruppers utveckling inte är helt oberoende av varandra utan att tankar, idéer och behov kan uppstå tidigt för att sedan spridas utan att lämna några spår av materiell kultur och att olika kulturer inte är oberoende av varandra utan att det som verkar vara oberoende uppkomster i själva verket är resultat av att kulturella drag spridits mellan olika kulturer.

Kulturer definieras av vad en grupp människor har gemensamt så som symboler, språk, värderingar, normer och artefakter. Gruppen kommunicerar genom dessa begrepp och identifierar sig med dessa.

För att kulturen ska få någon genomslagskraft behöver den bli sedd. Det finns olika sätt för kulturen att sprida sig och ett av dessa är genom dokumentärfilm, dokumentärfilmen har som ett av sina syften att beskriva någon typ av verklighet. Så för att få fler människor att se och förstå andra kulturer och på så vis bredda sina kunskaper om olikheterna i den värld vi lever i kan dokumentärfilm användas i till exempel utbildningssyfte.

I prologen till Enric Catellós bok *Identidades mediáticas*, där mediernas roll i konstruktionen av kollektiva identiteter diskuteras, ger Miquel Rodrigo Alsina en intressant beskrivning av den centrala skillnaden som enligt honom föreligger mellan den mångkulturella och den interkulturella diskursen. Mångkulturalismen förespråkar tolerans men den utgår från den makt och den maktposition som gör att den egna kulturen accepterar den andres skillnad (Rodrigo Alsina, 2008: 3).

Rodrigo Alsina menar att den mångkulturella diskursen allt för ofta faller in i kulturalism och etnicitetstänkande, och att denna diskurs tenderar att förklara alla fenomen såsom avhängiga kulturella faktorer. Den interkulturella diskursen förespråkar istället en förståelse på grundval av en mängd faktorer för att analysera olika uttryck för mångkulturella relationer. Inbäddade i alla interkulturella relationer finns även faktorer såsom klass, kön, sexuell läggning, ålder med mera, vilka beroende på sammanhang och omständigheter kan ges olika betydelse.

2.1 Interkulturalitet i Sverige

Interkulturalitet handlar, som beskrivs i föregående stycke, om olika typer av utbyten mellan kulturer så som språkliga, etniska, religiösa, könsmässiga och klassmässiga, och hur de kan samverka och påverka varandra för att berika varandra och det samhälle som bygger på den interkulturella tanken.

Undervisningen i den svenska skolan har under åren behövt förändras för att passa vårt mångkulturella samhälle, här är en viktig del hur läraren väljer att bemöta sina elever. Jag har uppfattat det som att kulturell mångfald tidigare har setts som ett problem i den svenska skolan, men att det nu ses som en möjlighet och en tillgång både för lärare och elever.

Begreppet började användas i Sverige under 70-talet i samband med ett av Europarådets projekt som syftade till att integrera olika minoriteter och kulturer i ett gemensamt Europa. För att knyta detta begrepp till pedagogisk reflektion använder Pirjo Lahdenpera sig av benämningen interkulturell pedagogik (Lahdenpera, 2004: 12-15).

Ordet interkultur kommer från orden inter och kultur och beskrivs närmare som inter: växelverkan eller mellanmännisklig interaktion och kultur: kultur i betydelsen att något är kulturellt, dvs. meningssystem vilka ger ordning och inriktning i människans liv (Lahdenpera, 2004: 21).

I boken *Den interkulturella blicken i pedagogiken* (Goldstein-Kyaga, 2012) refereras pedagogen Elisabeth Elmeroth till läraren Sara Dalgren som vill bryta den etniska maktordning som hon menar existerar i Sveriges utbildningssystem och samhälle och öppna upp för ett lärande som verkligen betonar allas lika värde;

Innebörden i interkulturell pedagogik leder till förändringar som sätter avtryck i förskolan och skolan. När vi ser olikheter som tillgångar och inte problem, kan vi möta elevers skilda erfarenheter med intresse och respekt (Elmeroth, 2008:158).

För att tydliggöra att Sverige är ett land där den interkulturella undervisningen har haft en tydlig roll i skolan sedan decennier tillbaka följer här ett stycke ur Svenska

Unescorådets skriftserie, Nr. 3/1999;

Sedan 1948 har FN, Unesco och Europarådet antagit ett antal dokument på basis av de mänskliga rättigheterna som ska främja interkulturell utbildning. (Svenska Unescorådet skriftserie Nr. 3/1999)

I Sverige fick skolan en interkulturell inriktning då den invandrarpolitiska utredningen *Jämlikhet, valfrihet och samverkan* lades fram 1971 (Statens offentliga utredningar, SOU, 1971:51).

Trots allt det positiva som man ser kommer ur den interkulturella undervisningspedagogiken finns det de som tycker sig se brister som man kanske måste ha i åtanke, Kevin Kumashiro menar att;
”... även om det gick att peka ut och inkludera alla olikheter skulle själva denna handling få skilda och motsägelsefulla konsekvenser”
(Kumashiro, 2009: 15).

Det är viktigt att se att det med vissa undervisningsmetoder medföljer endel komplikationer. Så som Kumashiro beskriver kan skillnader i samhället vara svåra att bortse ifrån.

Kumashironämner någonting som är mycket viktigt i detta sammanhang;

... Ingen grupp ska dominera över någon annan utan alla skall vara med och bestämma på grundval av ömsesidig respekt och alla ska inkluderas i den gemensamma tillvaron (Kumashiro, 2009: 15).

Efter en intervju som har gjorts under denna undersökning med Rickard Lalander, så framkommer det ytterligare kritik mot interkulturalismen. Man vill med denna pedagogik integrera människor med olika kulturell bakgrund med varandra, människor med olika minnen, historia, vanor etc. Människor ska integreras in i det svenska samhället, vilket får som följd att man stöper alla i en och samma form, den svenska formen. För att senare i livet kunna passa in i det svenska samhället och inte sticka ut allt för mycket, utan följa svenska normer och värderingar (Rickard Lalander).

För mig handlar interkulturalitet om mer än bara mötet mellan olika kulturer. Det är också en fråga om bemötande, det vill säga hur vi bemöter människor med olika referensramar, olika erfarenheter och olika historier i bagaget. Detta möte mellan människor handlar om och bygger på att visa respekt, ömhet, öppenhet och att vara fördomsfri inför det nya. Jag anser att vikten ligger vid att förstå att människor har olika referensramar och en historia som vid första mötet kan ses som väldigt olik min egen, men efter flera möten ser vi att vi är mer lika än vi tror, det handlar bara om att vara en god medmänniska.

Utifrån egna erfarenheter har personer som sticker ut från den svenska normen och således med olik kulturell bakgrund, sexuell läggning, klass och hudfärg fått möta hårt motstånd i vårt samhälle. Trots att dessa personer är födda i Sverige och har blivit stöpta i den svenska formen, så som Lalander beskriver det i föregående stycke, har de behandlats annorlunda. De beskriver det som att de måste bete sig mer svenskt än svenskar med annan hudfärg och hur de måste uppföra sig avsevärt mycket bättre än andra för att bli accepterade. Detta gäller inte bara om man har en annan kulturell bakgrund, utan även en annan sexuell läggning än vad som är normen. Denna problematik har jag studerat närmare i de två korta dokumentärer jag har skapat som ligger till grund för min enkätundersökning, där bland annat frågor gällande om man kan känna sympati för personens berättelse och bakgrund ställs.

2.1.2 Undervisningsfilm

För att få åskådaren att känna empati finns det olika verktyg att använda sig av, bland annat att förändra ljudlandskapet, genom att skapa en ljudbild eller lägga till musik som berör (Vickhoff, 2008: 260).

Bill Nichols menar i sin bok *Introduction to Documentary* att detta går att framhäva med hjälp av olika berättarsätt, eller "modes" som han väljer att kalla det. Han menar även att en dokumentärfilm berättar sanningen för oss ifall vi som publik väljer att tro på filmen. Vårt förtroende för filmens mening och värde beror på vilket sätt filmen berättar detta och om den lyckas övertyga oss om sin ståndpunkt (Nichols, 2010: 42).

The Expository mode (the voice of God). Detta modus är vad vi mest identifierar med

dokumentärer som med hjälp av en berättare kommenterar och argumenterar logiskt för det vi ser i bild, "the voice of God". "The voice of God" kan beskrivas som en auktoritär manlig röst som med tydliga argument berättar för oss vad vi ska tycka. Det förutsätter ett logiskt argument och ett "rätt" och "riktigt" svar med direkt adress, mest förknippad med TV nyhetssändningar (Nichols, 2010: 31). *The Poetic mode* beskrivs som ett subjektivt, konstnärligt uttryck. Det poetiska läget av dokumentär rör sig bort från den "objektiva" verkligheten för en given situation eller människor. Här menar Nichols att det inte enbart handlar om att förmedla kunskap och övertyga åskådaren utan vikten ligger vid känsla och det personliga uttrycket (Nichols, 2010: 31).

Det finns dock röster som är kritiska till Nichols "modes", en av dessa är Stella Bruzzi (2006: 81) som menar att det är svårt att prata om dokumentärfilmer som enbart kan sättas i en viss kategori och så vidare, utan att de lätt flyter samman och in i varandra i de olika indelningarna. Detta är någonting som varje filmskapare själv får ta ställning till.

I sin bok *Film Art, an Introduction* skriver David Bordwell och Kristin Thompson (2004: 107) att åskådaren alltid har en uppfattning om ifall filmen som ses är en dokumentär eller fiktions film. Detta innebär att vi som tittare redan har en bestämd tanke om hur vi ska tolka det vi ser. Dokumentären accepteras som ett verktyg för att förmedla sanning och information om den värld vi lever i medan fiktionär något som är påhittat.

Ana Graviz talar i boken *Den interkulturella blicken i pedagogiken* om två grundläggande begrepp som gestaltas inom den interkulturella pedagogiken, "bild" och "verklighet";

Syftet är att genom dialog illustrera och reflektera kring hur medierna kan skapa olika bilder av "verkligheten" beroende på vem och i vilka kontexter dessa bilder konstrueras. Genom dialog analyseras deltagarnas tolkningar vilka sedan kommuniceras med hjälp av olika framställningar och medietexter. Dessa analyser relateras i nästa steg till olika kontexter, sociala, kulturella, ekonomiska med mera, inom vilka texterna konstruerats (Golstein-Kyaga, 2012: 110).

Detta kan kopplas ihop med hur Nichols ser på "verkligheten", vad är "verkligt" efter alla val man gör som dokumentärfilmare? (Nichols, 2010: 59)

Med undervisningsfilm menas film för undervisning och lärande. Vad jag avser med mina filmer är att ge personer information för att bygga en större förståelse för begreppet interkulturalism. Huvudpersonen i min film beskriver hur han ser på sin vardag som homosexuell och med en annan kulturell bakgrund, trots att han är född i Sverige, och hur han ser att utveckling går framåt ifråga om bemötande från människor med andra referensramar än hans egen verklighet.

3 Problemformulering

I ett mångkulturellt samhälle som Sverige har det utvecklats ett behov av att integrera kulturer med varandra för att samhället på sikt ska fungera.

Sedan 1970-talet har den svenska skolan arbetat med interkulturell pedagogik, vilket på vissa plan har speglats i det svenska samhället med en integration mellan olika kulturella grupper, men än finns det mycket att arbeta med för att Sverige ska bli ett interkulturellt samhälle. Andra länder som arbetar med interkulturalism är Ecuador och Bolivia, vilket Rickard Lalander refererar till och har goda kunskaper inom. Där användes det interkulturella tankesättet redan innan ordet interkulturalitet fanns. Nu strävar även andra länder efter att arbeta med interkulturalismen då även dessa länder har blivit mångkulturella samhällen.

Jag har valt att ta upp dokumentären och interkulturalismen, där det finns ett stort behov av att sprida information och öka förståelsen.

Undersökningens frågeställning lyder:

Hur väl går meddelandet om interkulturalitet fram till mottagaren, efter att ha tagit del av två undervisningsfilmer om interkulturalism?

Denna frågeställning har jag med kompletterande frågeställningar bedömt och analyserat för att sedan kunna använda den i min diskussion och i sammanfattningen av arbetet.

För att kulturen ska få spridning behövs det ett effektivt sätt att sprida den vidare på, få fler människor och flera olika kulturer att få upp ögonen för hur Sverige har gått till väga när det handlar om invandrings politik och hur man kan integrerat olika kulturer med varandra. Det handlar inte bara om att integrera andra kulturer till det svenska samhället, utan att alla kulturer ska integrera med varandra så att vi får ett mer rikt och förstående samhälle som följd.

Arbetet går ut på att få kulturer som lever i andra kulturkonstellationer att förstå hur interkulturalism fungerar och om det finns ett sätt att få ut informationen på.

Med mångkultur avses ett förhållande där flera etniska grupper med olika kulturell bakgrund samlas inom samma område medan interkulturalitet avser interkulturell

kommunikation i skolan och inom ett samhälle, det vill säga mötet mellan personer från skilda kulturer och ömsesidig förståelse dem emellan. Alltså skiljer sig begreppet interkulturalitet från mångkultur så till vida att mångkulturen endast avser flera kulturers parallella samexistens i ett samhälle.

Genom att slå på ordet, "multiculturalism" på videogemenskapen YouTube får du fram en uppsjö med videoklipp och kortare dokumentärer om ämnet, röster som är både för och emot "mångkulturen" från olika delar av världen. Om man däremot slår på samma ord på svenska alltså mångkultur möts man av sida upp och sida ner med klipp gjorda av ett svenskt parti som är emot mångkulturen.

Jag anser att trots att viljan finns, kommer det alltid att finnas motståndare som anser att deras länder ska förbli monokulturer, vilket i realiteten inte ens existerar, men trots detta är det för vissa grupper mycket viktigt att bevara det som de anser är deras lands egen kultur och exkludera allting annat som kan komma att störa denna ordning.

Om utfallet blir som tänkt kan dessa filmer även vända sig till dessa grupper, öka förståelsen om varför det svenska samhället ser ut som det gör och se om det går att vända en negativ attityd gentemot invandringen.

De två "modes" som har legat till grund för denna studie är "The Expository mode" och "The Poetic mode". Dessa två berättarsätt är så pass olika varandra, så det blir mer tydligt vilken som, enligt respondenterna, bäst kommer uppfylla de kriterier som behövs för att fungera som en utbildningsfilm.

Detta examensarbete bygger på Bill Nichols "modes" då det är dessa som författaren väl känner till och lämpar sig bra då examensarbetet tydligt ska visa hur man arbetar med ett berättarsätt som man kan bemästra.

Trots detta finns det en medvetenhet hos författaren om att Nichols arbetsmetod inte är de enda inom dokumentärfilmgenren. En som är kritiskt till Nichols indelning av dokumentärfilmens olika stilar är Stella Bruzzi som menar att det är svårt att dra en sådan skarp gräns när de olika stilarna lätt går in i och överlappar varandra. Att mena att Nichols modes är historiska milstolpar i dokumentärfilmens historia anser hon är felaktigt. (Bruzzi, S. 2000).

3.1 Metodbeskrivning

Denna undersökning har jämfört två sätt att få en publik att förstå begreppet interkulturalism och hur den påverkar en kultur, ett samhälle och dess invånare för att verka i samspel. I många delar av världen finns det länder som består av olika kulturer, mångkulturer eller multikulturer, där man som i Sverige arbetar med att få alla dessa kulturer att arbeta i samma riktning och inte bara leva sida vid sida, likt kulturrelativismen, utan närmare samverkan för att gemensamt skapa ett bättre samhälle.

Två dokumentära berättarsätt har använts för att undersöka hur väl meddelandet om interkulturalitet går fram till mottagaren. Vilket sätt som kan vara mest användbart i undervisningssyfte eller i en situation där man vill beskriva denna metod för samhällen, genom samtal med politiker och medborgare, som har problem med mångkulturen och som vill få en mer homogen kultur.

I förarbetet med att bestämma vilka berättarsätt som skulle fungera i en jämförande studie föll valet på Nichols "The Expository mode" och "The Poetic mode".

"The Expository mode" innebär att filmskaparen tolkar bilderna åt publiken med hjälp av en berättarröst och publiken tillåts inte att tänka efter och själv tolka bilderna. Filmskaparen har en stor roll i vad publiken ska tycka och tänka och publiken är helt utelämnad till filmskaparens egna motiv och syften. Detta är kritik till denna berättarstil som inte är till gagn för denna studie.

Det finns en risk att denna film ses som propaganda, då denna berättarstil använder en berättarröst som kommenterar och argumenterar för det vi ser i bild.

"The Expository mode" är dock den stil som borde vara bäst lämpad i utbildningssyfte, då det inte finns utrymme för att göra mottagaren förvirrad eller oförstående inför det viktiga meddelande som förmedlas, men då det i dagsläget är omöjligt att avgöra vilken metod som är mest lämplig att använda för att uppnå önskat resultat kommer två Nichols av "modes" att provas.

Det andra berättarsättet är "The Poetic mode", med vilket filmskaparen arbetar väldigt subjektivt med sitt material. Här får mottagaren fritt rum för tankar och känslor, den kan bestå av individuella karaktärer och följer inte det vanliga mönstret med en berättarröst och/ eller beskrivande färdigtolkade bilder. Den förefaller ha en

mer konstnärlig ton.

På två olika sätt har detta arbete alltså undersökt om det går att få fram ett budskap om interkulturalitet i Sverige, till invånare från länder som står inför samma svårigheter med mångkulturen, där kulturerna lever sida vid sida utan att integreras med varandra.

Filmerna är 7 minuter vardera, dels för att tempot ska hållas uppe och konstant göra mottagaren intresserad av att lära sig mer om ämnet och dels för att denna typ av utbildningsfilm fungerar bättre som kortdokumentärer.

De två filmerna är uppbyggda på samma material, men har omarbetats för att passa in under de beskrivna berättarsätten.

Som dokumentärfilmare finns det ett ansvar att se till att de som ställer upp på bild även i framtiden ska känna att det på något vis kändes rätt, att det inte är någonting som kommer att ställa till bekymmer eller ånger för den medverkande senare i livet. Därför har jag valt att arbeta med personer som känner sig trygga i sig själva och har uppnått en sådan ålder att de kan stå för och själva bestämma om de vill ställa upp i mina två filmer eller ej.

3.1.2 Enkätundersökning

Att valet föll på enkät och inte på t.ex. intervjuer var för att jag ville ha en så stor respondent grupp som möjligt, och att intervjua ett 40 tal personer skulle ta alldeles för lång tid. Dels för att jag hade respondenterna samlade på en och samma plats vid ett tillfälle och enkät passade sig lämpligast där och då.

Då mina respondenter, som går att läsa i kapitel 3.1.3 Respondenterna, var studenter på SFI skulle ett skriftligt frågeformulär få bättre utfall och förståelse från respondenterna än om undersökningen hade gjorts med en annan metod.

De som har sett dessa två filmer är personer från olika kulturer som ska få större förståelse för hur interkulturalitet har fått Sverige och det svenska samhället att under åren komma fram till ett arbetssätt som integrera personer med

invandrarbakgrund in i vårt samhälle. Arbetet går således ut på att få två kultur att integrera med varandra och även dessa barns föräldrar att göra det samma, vilket ofta kan vara svårare då språket är en sådan stor del av ens kultur och kan vara svårare att lära sig när man blir äldre.

Respondenterna kryssade i kön innan de svarade på de frågor som ställdes, som går att läsa mer ingående om i kapitel 5.1 Metod.

3.1.3 Respondenterna

Respondenterna har sett dessa två filmer och har sedan fått svara på en enkät där de bland annat har kunnat besvara vad de anser att var och en av filmerna förmedlar väl, bra eller mindre bra om de t.ex. ”känner en ökad förståelse för begreppet interkulturalism efter att ha sett filmen?”.

Respondenten behövde inte ha någon förkunskap inom interkulturalismen.

Respondenterna studerar på SFI, svenska för invandrare, i Norrköping. Här finns en avancerad kurs för akademiskt utbildade elever som har kunnat svara på enkäten på svenska. Valet av språk var självklart då respondenterna hade olika ursprung men som gemensamt samlades för att studera svenska. Det hade blivit ett alldeles för stort jobb med att översätta enkäten till alla de språk som var samlade i den klassen.

Samtliga elever fick svara på samma enkät, efter att jag hade en kort inledning som beskrev vad interkulturalism betyder (på samma sätt som jag har beskrivit det i 2 Bakgrund: Kulturens behov av att bli sedd s.2). Sedan visade jag filmerna, först ”The Expository mode” följt av ”The Poetic mode”.

Att valet av skola och respondentgrupp hamnade hos SFI beror på att skolan har elever från olika kulturer som ger undersökningen en ökad fördjupning och förståelse för problematiken kring interkulturell undervisning och hur den kan förbättras. Respondenternas svar har sedan kommit att ligga till grund för det slutgiltiga resultatet, där 35 personer har svarat på en enkät som tar upp frågor gällande kulturidentiteter etc.

I den klass som har legat till grund för min undersökning svarade alla på enkäten, jag beskrev hur upplägget såg ut med att jag skulle visa två filmer som sedan följdes av en enkät.

Åldersspannet på respondenterna är mellan 18 och 60 år, detta på grund av att respondenterna var i dessa åldrar.

Genus har beskrivits i resultatet då det kan vara av intresse att se hur kvinnor respektive män ser på kulturella skillnader i samhället och om man beroende på kön upplever interkulturalismen på olika sätt.

Resultatet visas i grafer, då detta är ett överskådligt sätt att redovisa en studie. Det består av stapeldiagram där svaren från enkäten tydligt redovisas.

4 Genomförandeprocess

Arbetsprocessen under detta examensarbete har fortlöpt utan problem. I arbetets startskede gjordes flera avgörande val för hur arbetet skulle kunna fortsätta framåt och för att få bästa resultat med de förutsättningar som fanns.

Arbetet fick reduceras för att passa in i den tidsram som fanns uppsatt för att examensarbetet skulle nå bästa möjliga resultat.

När litteratur- och metodstudiekapitlet var inlämnat påbörjades arbetet med att skapa ett verk, som sedan skulle studeras och betygsättas av en grupp respondenter. Arbetsprocessen och förarbetet för att skapa material till det praktiska arbetet ledde till många viktiga avväganden, där både etik och estetik har varit avgörande val för den slutgiltiga produkten.

I inledningen till detta examensarbete går att läsa att de två undervisningsfilmer som skulle skapas för att öka förståelsen för det interkulturella arbetet som görs i den svenska skolan, sedermera inte gick att genomföra enligt beskrivningen.

Här fick de etiska aspekterna stryka på foten, då den förskola som tidigare skulle ha legat som grund för studien, plötsligt tackade nej och sa ifrån, utan någon speciell anledning. Det går i efterhand att spekulera i varför men det mest troliga är att det är svårt att arbeta med barn, då deras målsmän först måste godkänna arbetet.

Sedan gjordes försök till att hitta en likvärd förskola som arbetar lika aktivt med interkulturell pedagogik som föregående, vilket visade sig vara lättare sagt än gjort. För att här inte slösa tid, bestämdes det ganska omgående för att byta ämne på filmen men att arbetet fortfarande skulle utgå från samma problematik, om interkulturalitet i det svenska samhället och hur individer förhåller sig till varandra som medmänniskor.

4.1 Produkt

Resultatet blev Prinsarna. Här undersöks hur ett homosexuellt par blir accepterat i ett interkulturellt samhälle, både i bild och i ljud undersöks hur detta par tar sig an vardagen och alla dess motgångar och möjligheter. De är två unga män med rötter i Iran och Chile som gör allt för att bli accepterade i detta svenska samhälle som utger sig för att arbeta aktivt med interkulturella frågor.

Under arbetets gång påträffades inte speciellt många problem, det som fick

omarbetas avsevärt var filmmanuset, som nu blev någonting helt annat jämfört med den ursprungliga idén.

Den ursprungliga idén bestod av ett filmmanus där jag skulle ha följt en förskoleklass på en skola som arbetar aktivt med interkulturell pedagogik. Dessvärre fanns det vissa föräldrar som inte ville att deras barn skulle vara en del i detta projekt, vilket fick som följd att projektet blev inställt och inte gick att slutföra.

I det nya projektet ville jag att filmmanuset skulle innehålla en intim relation mellan två personer, dessa två personer skulle åskådaren få följa under några dagar.

Helbilder skulle samsas med detaljbilder och ackompanjeras av antingen stämmingsfullt komponerad musik eller en överliggande berättarröst.

Filmen som bygger på "The Expository mode" är skapat med miljöbilder, detaljbilder för att få en känsla av vilka personer det är vi följer, historiska bilder i form av gamla foton och en överliggande berättarröst som tillhör en av filmens två huvudpersoner.

Den andra filmen med "The Poetic mode" som utgångspunkt är uppbyggd med samma bilder men ackompanjeras av specialskriven musik.

Vid inspelningen, som pågick under 3 dagar, arbetade en person med bild och en med ljud, för att få det bästa slutresultatet.

Nu i efterhand är det lätt att se var mer material kan ha varit nödvändigt, men när man arbetar under dessa förhållanden som faktiskt inte är optimala, som just ett examensarbete då tiden är begränsad, är det lätt att bli kritisk i efterhand till det material som kändes tillräckligt i början av redigeringen. Sedan blir det svårt att ta igen material när tiden är knapp.

4.2 Teknikval

När det kommer till tekniken i detta arbete är följande vad som har använts

Kamera: Nikon D5100, *Objektiv:* Nikkor, 50mm, f/1.4G, *Mikrofoner:* Røde Video Mic Pro, Shure SM57 och Zoom H6 har använts.

Kamera val var enkelt, då det var den kamera som fanns att tillgå, ett objektiv av märket Nikkor 50mm 1:1.4 var det objektiv som med bra ljusinsläpp och kontrast kändes som det bästa valet. I vissa filmsituationer kunde ett vidare objektiv ha varit användbart.

Vid tidigare inspelningar har det varit väldigt tydligt att det inte är bilden, utan ljudet som har fått verken att tappa i kvalité. Därför var det denna gång extra viktigt att lägga krutet på bra mikrofoner, därav även mängden mikrofoner i sammanhanget. En mikrofon för den rumsliga ljudbilden, "soundscape", en för intervjusituationer och detalj-ljudupptagning och en "fast" på kameran.

I slutändan var det Zoom H6 mikrofonen som kändes mest användbar, och som visade högst kvalité i intervjusituationerna, även när det kom till att spela in "soundscape" fungerade den bra.

5 Undersökning

Undersökningen genomfördes genom en enkätundersökning på en svenska för invandrare, SFI, lektion på Komvux i Norrköping. Med på lektionen fanns 35 elever, alla valde att ställa upp vilket gjorde att jag fick ett bra underlag för min undersökning.

Jag gjorde en kort presentation av vad mitt examensarbete kretsar kring och vad jag har gjort för research, sedan gick vi igenom frågorna och respondenterna fick ställa frågor om det var något som kändes oklart.

Mina två filmer är 7min långa, vilket kändes som en bra längd för jag att skulle få samtliga respondenter att hålla intresset uppe.

5.1 Metod

Undersökningen var indelad i tre delar, där respondenterna i den första delen fick fylla i kön och ålder.

Den andra delen bestod av frågor rörande filmerna, där båda filmerna hade samma frågor, vilka var:

- 1)Känner du igen dig i filmens sätt att skildra personens verklighet?
- 2)Känner du sympati för personens berättelse och bakgrund?
- 3)Känner du en ökad förståelse för begreppet interkulturalism efter att ha sett filmen?

De tre olika alternativen hade tio olika svarsalternativ, alternativ 1 stod för ”*inte alls*” och alternativ 10 för ”*mycket*”, i förhållande till om igenkänningsfaktorn var liten, respektive stor.

Del tre var en sammanfattning som bestod av fyra frågor rörande de två filmerna. De fyra frågorna var:

- 1)Anser du att redigerarens sätt att klippa och ljudsätta filmerna påverkar hur du tolkar berättelsen?

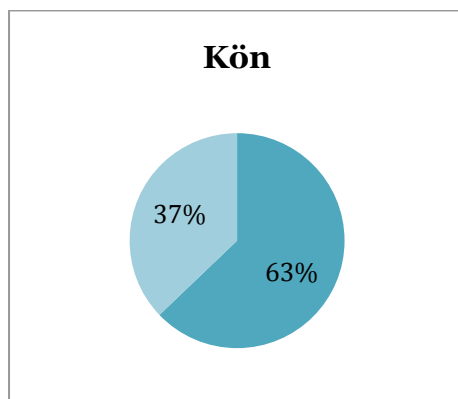
- 2) Upplever du att de två versionerna behandlar ämnet på två olika sätt?
- 3) Vilken av dessa versioner anser du passar bäst när det handlar om att berätta om interkulturalism i samhället?
- 4) Vilken av dessa versioner väckte hos dig störst attraktion?

5.2 Utfall

Av de 35 respondenterna i denna undersökning var 13 kvinnor och 22 män.

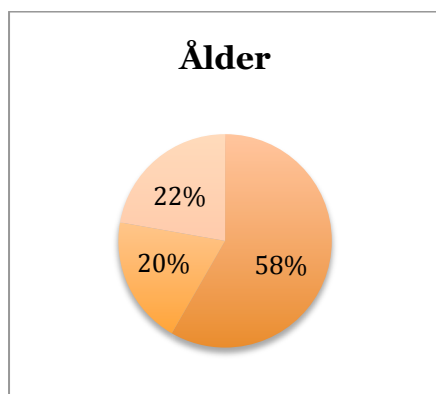
Kvinnor: 37%

Män: 63%

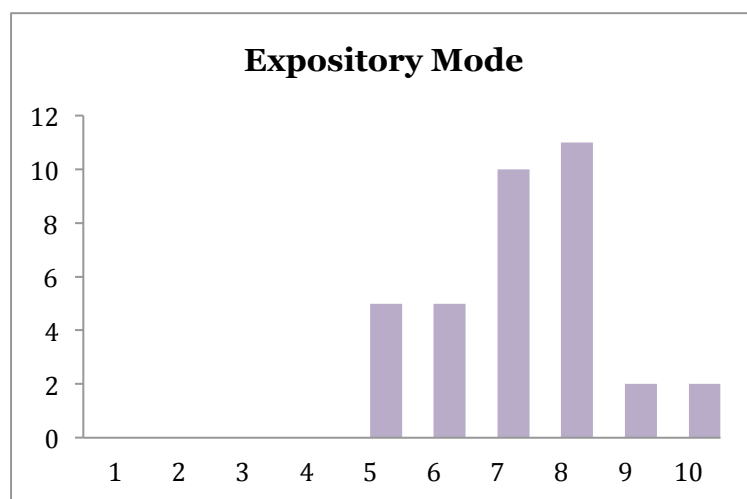

Ålder

Av de 35 respondenterna var 21st, (58%) mellan 18-30år, 7st, (20%) mellan 30-50år och 8st, (22%) från 50år och uppåt.

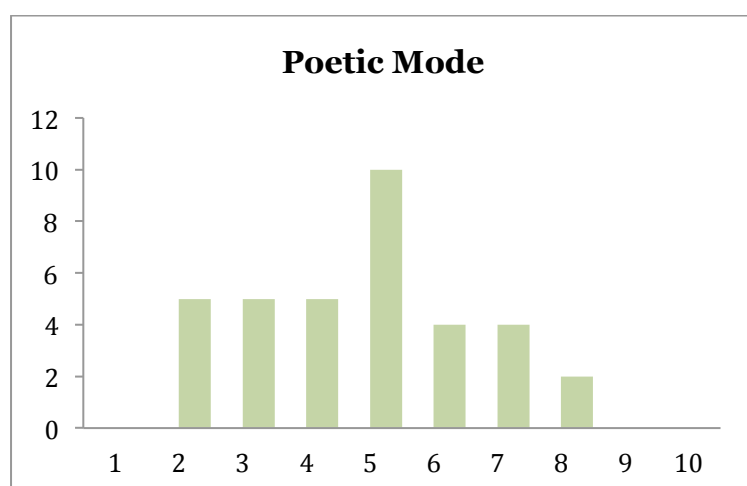

Känner du igen dig i filmens sätt att skildra personens verklighet?

Inte alls

Mycket

Inte alls

Mycket

För att göra utfallet lite mer lättöverskådligt väljer jag nu att kalla "The Expository mode" för alt.1 och "The Poetic mode" för alt.2.

Majoriteten tyckte att de kunde känna igen sig väl i utanförskapet som filmen förmedlar i alt. 1 medan de hade svårare att ta till sig den bilden i alt.2. vilket beror på att alt.1 ger en tydligare bild av filmens innehåll och ämne.

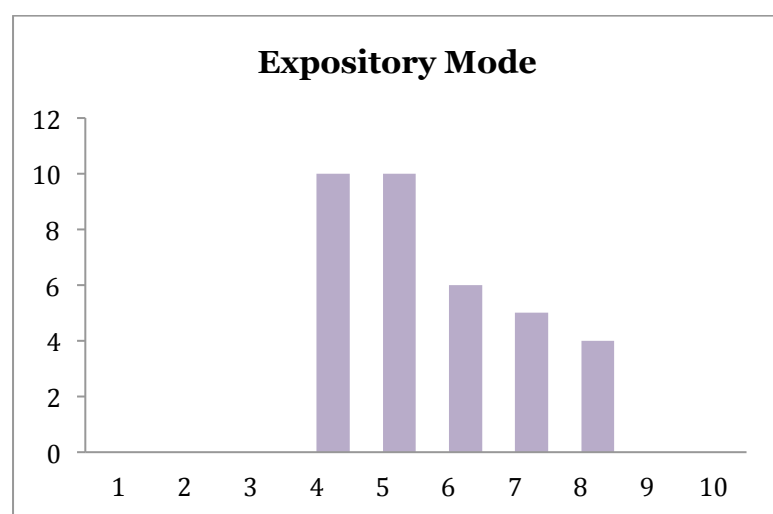
Som jag tolkar det måste resultatet i alt.1 bero på att här får man en slags vägledning i berättelsen i och med huvudpersonens berättarröst, där han på ett pedagogiskt och sakligt sätt redogör för hur han lever idag och att han kan leva öppet som homosexuell och känna sig trygg i det.

När respondenterna sedan fick svara på samma fråga efter att ha sett filmen

med "The Poetic mode" som grund blev svaret annorlunda. Här fick man inte en berättelse att lägga till de bilder man fick se, vilket kan leda till att det blir svårare att ta till sig ett specifikt ämne.

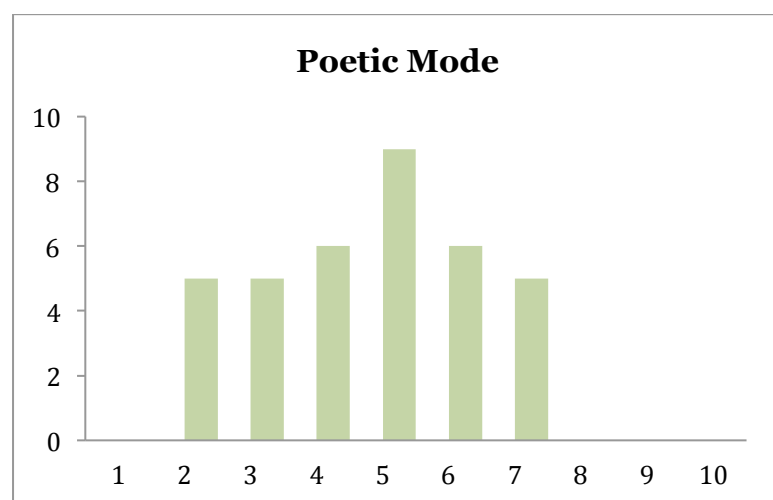
Det utanförskap som filmen till viss del förmedlar kommer inte fram lika tydligt i alt.2, här får vi bara se bilder ackompanjerade av stämningsfull musik. Att se att dessa två delar tillsammans skulle betyda utanförskap, tolkar jag det som efter att ha sett svaren, blir något svårt att förstå.

Känner du empati för personens berättelse och bakgrund?

Inte alls

Mycket

Inte alls

Mycket

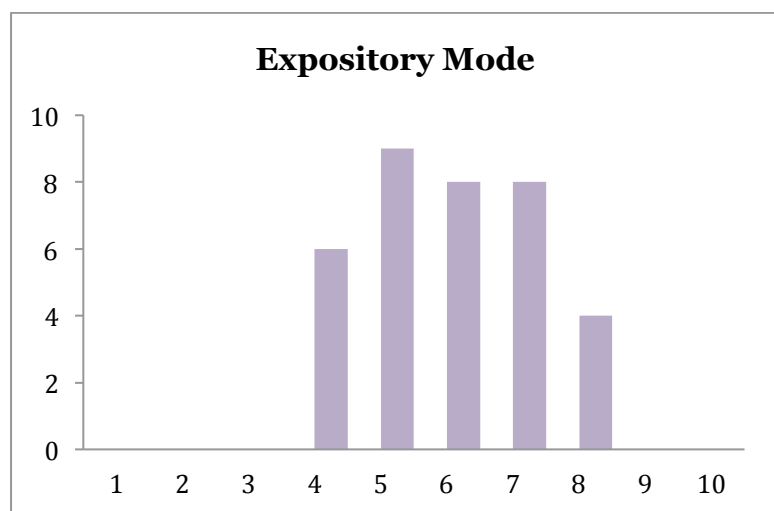
Här syns inte en lika tydlig skillnad i svaren hos respondenterna, en liten majoritet till alt.1 där 4st valde svarsalternativ 8 och ingen svarsalternativ 2 och 3. Annars är svaren ganska jämna i mitten av svarsspektrumet. Man känner relativt stor empati för personerna i de båda versionerna.

Att känna empati för en annan människa på film, en person som man inte har någon relation till och som man bara får "lära känna" under en så kort period som 7 min, har jag nu förstått är svårt.

När man får höra en röst och se en bild, och sedan koppla ihop att det är den personen som man ser i bild som sedan beskriver sitt liv i audio, kan leda till att man känner större empati för den personen. Det är det som vi kan se när vi läser ut svaren från enkäten.

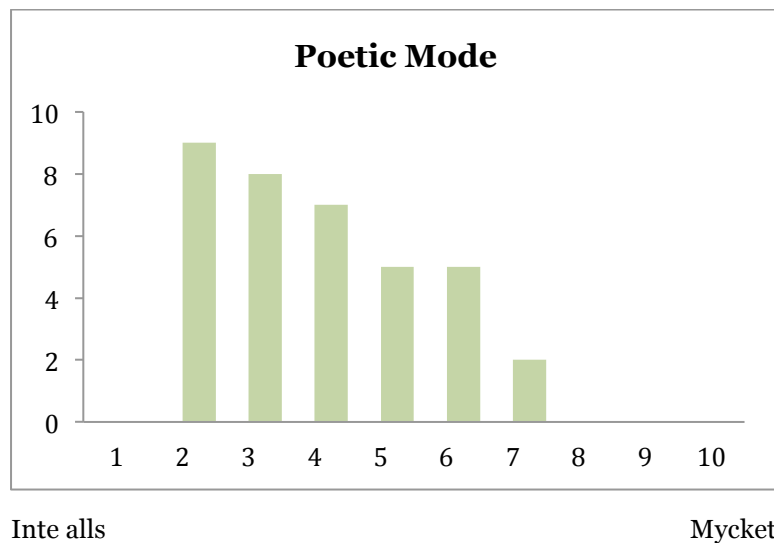
När vi respondenterna sedan fick se samma film men med en helt annan ljudbild blev alltså resultatet något annorlunda, vi vet att musik får oss att känna. Man kan känna glädje, sorg, kärlek, hat etc. genom musik. I det här sammanhanget har jag försökt att få mottagaren att känna medkänsla och empati för det här paret. Med en något lägre ton i början av filmen som sedan lättas upp och avslutar filmen med en känsla av hopp. Jag vill få mottagaren att känna att jag anlägger en något allvarlig ton i början just för att det är en viktig fråga jag försöker beskriva med sedan avslutar jag med en ton av hopp om en ljus framtid.

Känner du en ökad förståelse för begreppet interkulturalism efter att ha sett filmen?

Inte alls

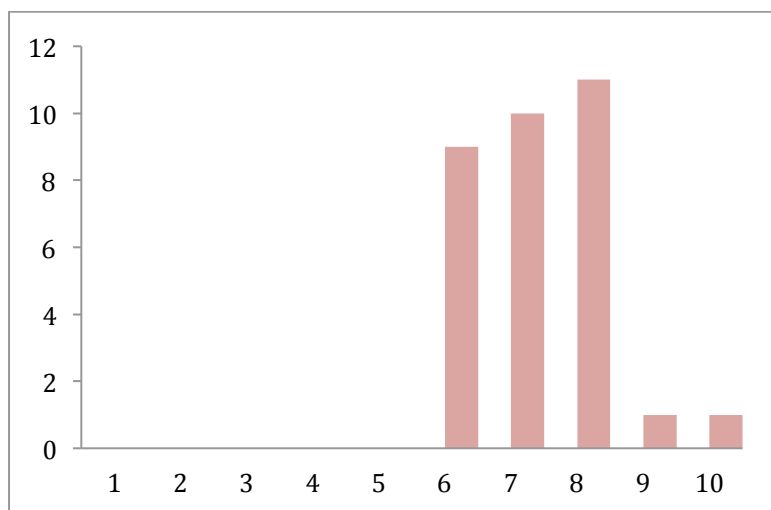
Mycket

Här syns en större skillnad i svarsalternativen, för alt.1 känner respondenterna större förståelse för ämnet interkulturalism vilket även här bottnar i att detta alternativ ger en djupare förståelse kring ämnet.

Alt.2 ger ett betydligt mer öppet intryck och ger åskådaren mindre information och mer tid att själv bilda sig en uppfattning om vad ämnet rör sig om. Om jag hade valt att visa alt.2 före alt.1 och bett respondenterna svara på mina frågor hade resultatet sett annorlunda ut. Nu när de fick se alt.1 först direkt följt av alt.2 hade de redan fått förklarat för sig vad filmerna handlade om vilket kan ha förstört lite av hur jag ville att frågan skulle bli besvarade i relation till filmerna.

Anser du att redigerarens sätt att klippa och ljudsätta filmerna påverkar hur du tolkar berättelsen?

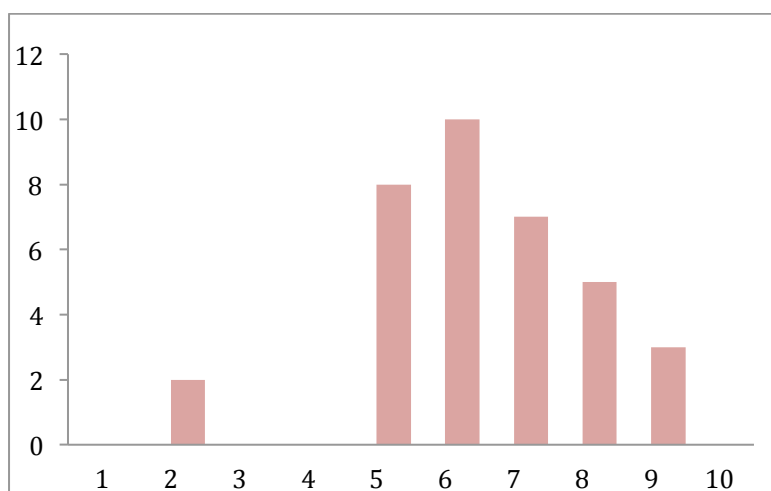
Inte alls

Mycket

Man märker tydligt hur man kan undersöka hur människor tänker och känner bara genom att lägga till eller ta bort ljud vid redigeringen av ett bildmaterial.

Här har alla givit svar som ligger på den högra sidan av svarsspektrumet. Alla håller med om att berättelsen tolkas på olika vis beroende på hur man valt att klippa och ljudlägga precis samma bilder men med helt olika ljud.

Upplever du att de två versionerna behandlar ämnet på två olika sätt?

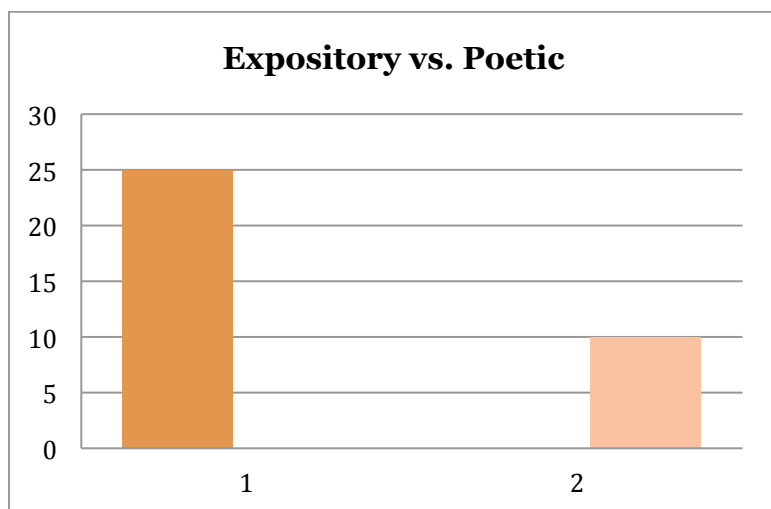

Inte alls

Mycket

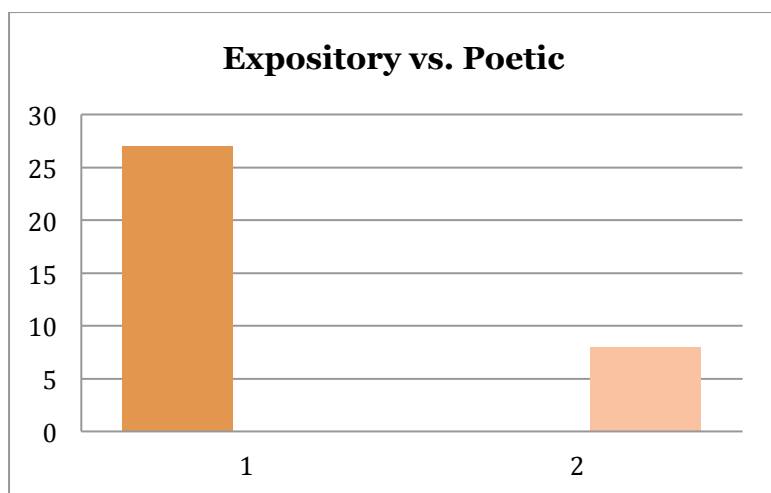
Här tycker 2st att filmerna inte skiljer sig nämnvärt ifrån varandra, att de inte behandlar ämnet olika. Till skillnad från majoriteten av respondenterna som tycker sig se en tydlig skillnad mellan hur de två versionerna visar på olikheter i ämnet.

Vilken av dessa versioner anser du passar bäst när det handlar om att berätta om interkulturalism i samhället?

Majoriteten anser att alt.1 fungerar bäst när det kommer till frågan om vilken version som passar bäst in på beskrivningen av att berätta om interkulturalism i det svenska samhället.

Vilken av dessa versioner väckte hos dig störst attraktion?

Något fler kände en större attraktion till alt.1 än alt.2 i även denna fråga. 27st föredrog "The Expository mode" framför 8st som föredrog "The Poetic mode". Med störst attraktion avses attraktions värde, alltså störst intresse, jag ser nu i efterhand att ordvalet olyckligt men resultatet blev efter vad respondenterna anser att störst attraktion betyder för dem.

6 Analys och slutdiskussion

Två olika filmer redigerade utifrån två olika sätt har setts av en grupp människor i blandade åldrar, där hela gruppen respondenter har haft en annan kulturell bakgrund än den svenska.

De två filmerna har redigerats utifrån två av Bill Nichols sätt att dela in dokumentärfilm. Av sju olika modes, valde jag ut två The Expository Mode och The Poetic Mode, som i sig är mer eller mindre de motsatta. Filmerna skiljer sig så mycket att det gav upphov till olika känslor hos åskådarna. Jag hade tidigare föreställt mig att skillnaderna skulle vara större mellan filmerna och svaren på enkäten, men så blev inte utfallet. Trots detta syns en liten skillnad mellan filmerna, där den mer förklarande "The Expository Mode" fick större förståelse bland åskådarna, vilket jag hade förväntat mig.

Jag hade innan slutresultatet av filmerna haft olika idéer om hur jag ville att en respondentgrupp skulle se ut och vilken bakgrund de skulle ha. Efter lite eftertanke stod det dock klart att detta alternativ, att använda mig av elever vid SFI´s avancerade kurs, var det bästa alternativet för detta ändamål. De har alla en annan kulturell bakgrund än svensk och således en annan syn på begreppet interkulturalitet och hur man i respektive kultur ser på homosexuella relationer. Det jag kände kunde bli en utmaning var att få respondenter som förstod mina filmer, rent språkmässigt och utan svårigheter kunde svara på min enkätundersökning.

6.1 Resultatsammanfattning

I mitt examensarbete ville jag undersöka om det var möjligt att få en grupp personer, födda i länder, i mitt fall Iran, Irak, Somalia, Indien och Chile, där man inte arbetar lika aktivt med interkulturalism, att förstå begreppet genom två korta dokumentärfilmer.

Dessa två dokumentärer visar på två sätt att berätta en historia, ett livsöde. Hur väl fungerar dessa två berättarsätt att både förmedla en berättelse men även att väva in interkulturaliteten i berättandet.

Min undersökning visar att det fungerar, och att man med en viss typ av berättarteknik snabbare får fram ett visst budskap, men att man utan en "voice over" kan få människor att känna och förstå olikheter och orättvisor i samhället. Även när det kommer till en sådan viktig och för många känslig fråga som kärlek mellan samkönade par. Det jag ville vara att öka förståelsen för detta ämne och även förståelsen för hur viktig interkulturalismen är för ett samhälle, inte bara att ett land har ett multikulturellt klimat, utan att kulturerna samverkar och lever med varandra och inte bara sida vid sida.

Jag tycker mig kunna se att respondenterna har påverkats känslomässigt av mina två filmer, oberoende av klippning och ljudläggning. Detta är ett sådant viktigt ämne, och alla känner sig mer eller mindre berörda.

6.2 Diskussion

Syftet var som jag tidigare har varit inne på att undersöka om man med samma material men med olika redigerings och berättartekniker kan förmedla olika känslor och upplevelser till åskådaren. Jag anser att undersökningen påvisar just detta, att man i redigeringen med enkla medel kan få fram olika budskap i två filmer med samma material.

Att jag valde att använda en av personerna i filmens röst som "voice over" gjorde intrycket mer personlig. Om jag hade satt en neutral mans eller kvinnoröst som "voice over" hade antagligen berättelsen blivit mer krystad och inte fått samma djup. Den röst som jag använde som berättarröst är en del av en intervju som gjordes med huvudpersonen under inspelningen, där vi fick ett fint samtal som resulterade i de svar som jag fick. Att be en annan person läsa samma ord men ur ett manus anser jag inte hade varit till gagn för denna film. Om filmen hade varit av den typiska Expository mode tappningen med bilder som förklara hur en maskin fungerar eller liknande hade en manlig eller kvinnlig icke relevant person för filmens utförande fungerat. Men i detta fall fanns det inget annat alternativ än det som blev slutresultatet för att få mottagaren att känna den empati för personerna som jag ville få fram.

Att jag efter en kort introduktion om vad begreppet interkulturalism står för valde att visa de båda filmerna efter varandra och sedan lämna ut enkäterna har jag i

efterhand förstått var ett dåligt val. Att jag dessutom visade "The Expository mode" innan "The Poetic mode" har även betytt att resultaten kan ha blivit missvisande. Då Poetic mode filmen lämnar mer till mottagaren att tänka och reflektera kring så hade det varit lämpligt att först visa den och låtit respondenterna fått svara på några frågor om den så hade de bättre kunnat göra en egen tolkning av den filmens budskap. Då Expository mode filmer är den typ av film som respondenterna säkert var mest vana vid att se och därför vana vid den berättartekniken hade de lättare att ta den till sig.

7 Framtida arbete

Det vore intressant att se hur man med olika dokumentärer kan få personer att ändra åsikt eller ställning i olika frågor genom en annan ingång än de ”vanliga”, där man rakt upp och ner berättar hur saker och ting ligger till utan att egentligen ge åskådaren några andra val än att hålla med eller ta avstånd. Jag tror att det behövs fler filmer inom kategorin ”utbildningsfilm” där man aktivt arbetar med att inkludera människor och deras olika sätt att tänka istället för att förkasta dess olikheter.

När jag började med detta examensarbete hade jag bilden av att Sverige var ett land som alla andra länder såg upp till när det handlar om integrationspolitik och inte minst interkulturalismen. Jag tror fortfarande att vi är ett land som tycker att alla människors likavärde ligger högt upp på listan över de mänskliga rättigheterna, men vi ska aldrig börja tycka att nu har vi gjort tillräckligt för en viss grupp människor. Vi måste alltid hålla ögonen öppna för människor som kommer hit och inte ser alla dessa viktiga frågor som lika självklara som vi, och vi måste vara förstående och arbeta för att öka förståelsen för interkulturalism och allt vad detta stora ämne innebär.

I framtiden vill jag undersöka andra människogrupper som arbetar i uppförbacke för någonting som de brinner för, sedan vill jag sprida deras ord och berättelser för att få varje människa att förstå på sitt eget vis.

Referenser

Bordwell, D, Thompson, K. (2004) *Film Art, AnIntroduction*. New York, Mcgraw-Hill.

Bruzzi, S. (2006) *New Documentary: Second Edition*. New York, Routledge.

Catelló, E. (2008) *Identidades Médiaticas. Introducción a las teorías, metodos y casos*. Barcelona: UOCpress. (Spansk litteratur).

Enquist, M och Lind, J. (2010-09-10) *Världshistoria och kulturell evolution*.

Goldstein-Kyaga, K. (2012) *Den interkulturella blicken i pedagogiken: Inte bara goda föresatser*. Södertörn Studies in Education 2.

Graviz A.(1996). *Införandet av mediekunskap i skolan: Ett pedagogisk tproblem?* Doktorsavhandling. Stockholmsuniversitet: Pedagogiskainstitutionen.

Kumashiro, K. (2009) *Against Common Sense*. Routledge.

Lahdenperä, P. (2004). *Interkulturell pedagogik – vad, hur och varför?* I Lahdenperä, Pirjo (red.) *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lalander, R. (Statsvetenskapliga instutionen, Stockholms universitet). Intervju 2014-05-15.

Nichols, B. (2010) *2nd Edition, IntroductiontoDocumentary*. Bloomington: Indiana University Press.

Rodrigo Alsina, M. (2008) *Identificandoidentidades*. I E. Catelló, 2008. *Identidades Mediáticas*. Barcelona: UOC Press.

Vickhoff, B. (2008) *A PerspectiveTheoryof Music Perception and Emotion: Skrifter från musikvetenskap*. Departmentof Culture, Aesthetics and Media, University of Gothenburg, Sweden.

